„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом, петком, недељом, на целом табаку, а уторником на по табака

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску
за целу годину . . . . . 14 ф. — н.
за по године . . . . . 7 ф. — н.
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 н.
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 н.
За Србију (у сребру)
на годину 35 дин. на пола године 17½ дин
на четврт године 9 динара.

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова, за жиг се плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а претплате и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад.

НЕНАПЛАЋЕНА ПИСМА не примају се.

РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви стају 10 новч.

БРОЈ 135. У Новом Саду у недељу 2. (14.) септембра 1884. ГОДИНА XIX.

„ПАТРИЈАРХ И СРПСКО ПИТАЊЕ.“

Под овим насловом изишла су у „Пешти Напло“-ву три чланка од једног српског саборског посланика, које саопштавамо у изводу а значајнија места им дословице. Писац ових чланака имао је очевидно тај смер, да у самом „Пешти Напло“-ву, који је до сада сувише пријатељевао Анђелићу а најжешће нападао на нашу аутономију, захвати места и задобије мађарску публику за законите аутономне тежње световњака према себичњаштву наших клерикалаца. Хоће ли писац и успети у својој намери, то се још незна, но судећи по томе, да је до сада у томе погледу неприступачни „Пешти Напло“ хвалећи писца саопштио чланке му на првом месту и уједно их обележио као врло значајне држимо, да писац и ако тешко, ипак може произвести обрт у мађарском јавном мишљењу тим више, што нешто заступа потпуно праведну, на закону основану ствар.

У првоме своме чланку вели писац, како је београдској посети Анђелићевој цела мађарска штампа приписала политичку важност. Владини листови ишли су још даље, они су констатовали и успехе тој посети. Представили су Анђелића као спаситеља европског мира, као особитог дипломату, као великог политичара, који је сузбио руски уплив у православној цркви српској, и згазио страшило панславизма, једном речи представили су га као провиденцијалног човека, који овде у нашој земљи и ван ње има политичну мисију и који ту мисију сјајно извршује. Представљали су га, како је уживао тријумф у Београду: у краљевој захвалности и народној љубави.

Сваком пажљивом посматрачу упала је у очи ова претерана хвала. Томе мора бити узрока каквог, јер владина штампа не прави себи без узрока провиденцијалне велике људе.

Писац одриче Анђелићу и најмању заслугу у томе, што су се побољшали односаји између Аустро-Угарске и Србије. Та на томе је радила наша дипломација а не Анђелић. Па и она не би успела, да није имала јакога савезника у ономе, што кад дође, не познаје препреке него само ствара ситуацију. А то је логика повеснице. Србија је дошла до увиђења, да ће тако најбоље сачувати своју политичку индивидуалност.

И угарски Срби исто тако траже мађарско пријатељство. За то је велика погрешка, што се ово приближење Срба прима са неповерењем. Срби су били најпосле склоњени и на то, да им се сабор сазове у Будапешту и то из два узрока. Прво да се тамо упознаду са главним покретачима мађарског политичког живота, да уђу у мађарско друштво и међусобним познавањем утврде заједничко пријатељство на корист заједничке отачбине. А друго да даду прилике средишту, што ствара мађарско јавно мњење, да набави себи непосредно критерију о неоснованости непрестаних сумњичења као и о томе, да је приближење искрено и да нема никаквих споредних интереса.

Хрватски Срби са својом потпором одржавају и осигуравају владу и парламентарну већину народне странке противу Старчевићеваца. Без ове лојалне потпоре, што нема никакве задње мисли, догађали би се у Хрватској још мало друкчија чуда.

Па где је ту уплив Анђелићев? Где, у чему и по коме се манифестује његова политика? Види се, да монархија полаже важност на пријатељство Србије, да се мађарски народ радује, кад би могао живити у братском споразуму са грађанима осталих народности, пак у чему подпомаже Анђелић овај споразум између Мађара и Срба у Угарској? Где је један једини чин или изјава му у том погледу?

Да видимо, вели писац, те продужује дословце овако:

„Владина штампа систематично ради на томе, да популарише Анђелића и представила га је приликом посете београдске као каквог правог провиданцијалног мужа, а пре тога вазда каквога, који на својој архијерејској столици има политичку улогу, коју он са постоља домољубља сјајно извршује.

Напротив владина штампа па и поготову сви мађарски листови непрестано сумњиче српски световни елеменат тако, да сен ове сумње још бољма увелича светлост Анђелића.

Факта говоре против ове сумње, али ипак са сталним неповерењем примају се патриотске дела световног елемента српског и у овом неповерењу вазда је изражено велико поверење према Анђелићу.

Обично говоре листови: лепо, што обећава световни елеменат, што говори, али нека докаже, да су му речи, обећања искрена и онда ћемо се ми највише радовати.

Па кад је то тако, зашто мађарска влада уместо што непрестано и систематски сумњичи, не покуша да се оживотвори поколебана симпатија између Мађара и Срба? Ту јој опозиција не смета а не може се тајити, да Срби нису одпочели, а даље од иницијативе не могу ићи, јер није им у власти; дакле зашто влада игнорује овај и повеснички мотивован покрет зближења? Даље идемо: зашто пречи ово буђење и овај развитак симпатије?

Влада се нарочито противи сазиву сабора, па ма и у Будапешту; не извршује постојећи и аутономију ујемчавајући закон и тим допушта, да се милијони прихода од народних добара и фондова што су намењени културним циљима, одстрањују од свога опредељења. Да би се овај абнормалан положај оправдао, влада преко својих органа оклевета као руске агенте све оне, који журе уређење народно-црквених и школских дела. Те кад су Срби на ову незнам да ли смешну или луду сумњу то одговорили, па сазовите сабор у Будапешту, кад се ова мисао прихватила и у самих хрватских Срба и кад су Срби у остварењу ове мисли привађали давно жељено изравнање и братско споразумљење, онда је влада игноровала овај предлог.

Истина владин Пестер Лојд одобравао га је, али овај пут нису гледали ни на Лојд, јер Анђелић је путем свога злогласног листа, јавно и демонстративно противио се, да се сабор сазове у Будапешту.

Питамо, где је кључ овакоме поступку? Шта је узрок, да сама влада пречи, да српски световни елеменат и световно свештенство покаже своје домољубље? Шта је узрок да Анђелић, који би имао политичну мисију да изведе на пут домољубља и српски световни елеменат, ако већ није на том путу, и који би по владиним интенцијама требао да буде политички вођ угарских Срба, ипак се противи пријатељству између Мађара и Срба и поравнању сваког неспоразума.

По здравој логици морали би мислити, да између њега и световног елемента и световног свештенства постоје велике политичке противности. Такове диференције, преко којих се нада прећи и због којих је оправдан како његов, тако и владин поступак. Морали би мислити, да су такови односаји, да је влада у његовој особи и у његовој политици противу деструктивне струје српског световног елемента нашла једину сигурну ограду, што обезбеђује унутарњи мир домовине.

Да видимо дакле какве политичке противности постоје између вазда опаданог српског народа и вазда хваљеног Анђелића?“

На ово питање одговара писац у другом чланку, те вели да Анђелићева политичка начела нису позната ни у Угарској ни у Хрватској. Познато је само његово држање на српском сабору 1861, но ако је од онога доба променио своје политичко уверење, онда се не разуме, зашто консеквентно ћути, тим више, што влада од њега захтева, да буде ментор свога народа у политичком животу овде, исто тако као што су га приказали, да је био у Србији.

„Но добро“ продужује писац „немојмо много захтевати, немојмо га ограничити само на политичку улогу. Остајмо на његовом земљишту и гледајмо у њему оно, што је, архијереја. Ал онда већ можемо захтевати од њега, да на том земљишту врши своје дужности, па да једном већ даде ма каквога знака своје толико пута наглашиване енергије.

Можда су ту те диференције између њега и световњака.

И заиста су у црквеном питању. Свима чланцима, вестима и дописима, што Анђелића хвале а световњаке опадају, јевгра је, да не треба мењати данас постојеће стање, јер Анђелић са великом енергијом и врло добро управља послове своје цркве.

Међутим много се даје рећи на ту енергију, исто тако као и на добру управу. Познато је, да је по именовању за патријарха оставио своме наследнику бачком владици хиљадама реставција. Замршаји и нереди толико су велики били и у председничком пословању и у брачним парницама, да су се погубила до 300 оригиналних писа и нема их ни данас. Истина да се ово збило немаром болесног биљежника, али да се ипак могло збити, то доводи јако у сумњу његову енергију и љубав к реду.

Али то је било, па и прошло. Нисмо ни изнели из зле намере. Да видимо, како је сад.

Има једна неуређена богословија у Карловцима, толико неуређена да се бољи Срби стиде да даду своје дете у тај завод. Анђелић није до сада ништа урадио, да се односаји на боље окрену, шта више, у место да је поправљао, он је још кварио, јер је трпио да се дневно предаје један сат, и да се и тај сат не одржи од ректора, који је толико спомињан у листовима.

Политичко држање хрватских Срба такође не стоји у свези са Анђелићевим политичким начелима. Бар он то нит казује нит показује.

Да пак Анђелић у питању народно-црквене аутономије није споразуман са хрватским српским посланицима, то је факт, али овоме не споразуму нису политички, но само материјални узроци. Политичка мудрост и домољубље захтевали би, да потисне материјалне интересе тамо, где су у првоме реду меродавни патријотички обзири. То је излишно доказивати сваком оном, који прати пажљиво хрватске односаје.

Српски посланички клуб у Хрватској предлажући, да се донесе закон, који би обезбедио аутономију и уредио школе, обележио је тиме своје становиште у погледу осигурања своје вере, свога језика и својих народносних права. Од усвајања овога предлога зависило је, могу ли они и надаље остати чланови народне странке, која данас владу подупире управо одржава. Да је влада свој предлог игноровала, Срби би у томе увидили опасност за своју цркву и за свој језик, те би окренули друкчије своју политику. Тим би пала хрватска влада, коју само изображенији српски елеменат одржава.

Нападати на овај закон, који обезбеђује Србима аутономију, само из материјалних побуда, дакле Србе отиснути у табор Старчевићеваца и тим растројити народну странку и узнемирити целу једну земљу, ми не видимо да би то било оно од владиних листова толико хваљено домољубље, такт и мудрост политичка.

Но хајдмо даље.

Сви хрватски српски посланици искали су извршење аутономију осигуравајућега закона и сазив српскога конгреса. У прошлој години искали су то исто и Срби посланици на угарском сабору. По томе цео српски народ захтева своју народно-црквену аутономију, своја законом ујемчена права. Питамо дакле није више од лудости окривљивати цео српски народ за то, што није једнога мнења са Анђелићем у једном не политичком питању и што у том питању није Анђелић тај, који стоји на законитом основу, него цело Српство, које не тражи друго, него оно што му је закон већ дао и осигурао.

Одкуда дакле поред свега тога то тврдоглаво противлење од стране Анђелићеве према праведним и законитим захтевима целога Српства? Та та аутономија не дира у патријархова основна права. Та аутономија није ни налик тако подпуна, као што је у Романа. У нас на пример немају световњаци никаквог уплива при избору владика. Осим тога Дамоклесов мач кр. повереника непрестано виси над главом конгреса тако, да се не може влада ни тиме испричати, као да би се бајаги бојала од политичких дискусија на сабору.

По томе узрок поступку Анђелићевом не може се тражити у томе, као да би аутономија крњила или ограничавала или плане уништавала права патријархова. Прави је узрок једино у питању новца.

Још као бачки владика увео је Анђелић ту систему, да се упражњена настојатељска места у манастирима не попуњују а за то време епархијални епископи управљају велика манастирска добра преко простих калуђера наравно без рачуна, по томе приходи са свим природно теку у владикин џеп. То ради Анђелић у архидијецези, а допустио је, да то исто ради и темишварски владика, под којим само манастир Бездин има неких 5000 јутара земље првога реда, а осим тога ту су и огромни виногради у арадским брдима. Само поред овакове управе даје се разумети, да од г. 1868. дакле за 15 година народна добра манастирска, што износе око 50.000 јутара земље, нису више од 6100 фор. сувишка унела у народни фонд на културне циљи!

Овај је факт очити атентат на народну просвету и грдна повреда закона, по коме би се половина ових прихода имала употребити на народне просветне циљи.

И ови абнормални односаји остају све дотле, докле год од Анђелића плаћени новосадски лист а по њему и владини мађарски листови непрестану сумњичити Србе пред јавним мнењем мађарским да су непатријотични, ма да за ову сумњу немају ни најмањег позитивног узрока, никаквог доказа другог до ли — дошаптавање из Карловаца.

А како би се лако дало томе помоћи. Не треба ту више, до ли мало увиђења и мало добре воље. Не осврћати се више на интриге оних, који из гшефта праве политику, него сазивом сабора у Будапешту дати прилике српском световном елементу и световном свештенству, да докажу искреност своју у братском зближењу Мађарима. Видиће политички кругови, а увидиће и влада — ако хоће — да су страсти распаљене без узрока. Увидиће и мађарско јавно мишљење да — употребљујући једну јачу пословицу — није ђаво тако црн, као што га молују, шта више онај, кога су као ђавола представљали није ни ђаво, него домољуб, који говори српским језиком.“

У трећем чланку констатује писац данашње изнимно стање у српској цркви на срамоту уставности, превласт и самовољу хијерархије, која не стоји под контролом аутономних чинилаца и побија све оне оптужбе, као да би Срби били непатријотични и као да би своју аутономну власт и отуд добивена средства употребили на политичке циљи, те завршује овако:

„Срби су одбили неосновану сумњу непатриотизма и као синови ове домовине изјавили су јавно своју привржености к отачаству и ова приврженост изречена је у таковим закључцима, којима су у оно време признали политичку важност сви листови без разлике странака.

Нема сумње по томе, да је тиме престао онај привидан узрок, којим се мотивовало стварање изнимног стања у српској цркви. По томе ваља сада да престане изнимно стање.

Ово није „цена“ што Срби иште од владе, ово је право, које је влада обуставила из такових разлога, што непостоје, дакле даља суспензија тога права беспредметна је. Ово није „цена“ коју Срби сада захтевају, што су напустили бечкеречки програм, — ово је право, које су тражили прошле године, пре тога и увек. А прошле године доказали су Срби, да ће вршити своја права без најмање повреде угарске државе. Предлагали су ради доказа томе свакојака средства и начине што се само замислити могу, па чак и сазив сабора у Будапешту!

И за то, што овај захтев није цена, већ право, где има и тегоба, питамо: има ли наде да ће влада сад, кад су Срби еклетантно доказали свој патриотизам, кад је влада и мађарски народ увидео, да се не може ни предпоставити протудржаван правац код српског световног елемента, порадити на томе, да се једном излече повреде права и тим аутономију осигуравајући закон изврши већ и са гледишта опште културе, чиме би крај био данашњем посве неоснованом изнимном стању? Овако би само нестало и српског питања, које није политичко, већ црквено и у ком се за то развила толико огорчена борба, јер на једној страни страхују за право, а на другој страхују за лични интерес“.

Саопштавајући ове чланке „једнога српског саборског посланика“, изјављујемо драговољно заслужену хвалу писцу тих чланака, што се са толиком ревности заузео, да разбистри јавно мишљење у Мађара и желимо, да већ и у општем инте-

ресу са својим даљим изврсним радом увери наше противнике, колика се голема неправда чини српском народу — без сваког узрока.

ПАЗИМО НА ПОПИС БИРАЧА.

У чланку „Опомена за времена“ у 94. броју овога листа обратили смо пажњу наших сународника на попис бирача, што се у смислу XXXIII. зак чланка 1874. исправља сваке па и ове године. Уједно смо у том истом броју саопштили опширан напутак, како би ваљало поступити при том послу, а у 95. броју штампали смо наредбе изборнога закона о бирачком праву, о спровађању бирачког пописа, о рекламацијама на средишњи одбор и о утоку на краљевску курију.

Из неких изборних срезова међутим смо извештени, да су се заиста одазвали нашем позиву, те су у своје време а то је од 5. до 15. јула по рим. предали рекламације на средишни одбор, које да се упишу у попис они, који имају, а које да се бришу из пописа они, који немају бирачког права, које и због тога, да се у попису исправе изопачена имена и године бирача.

За све те који су том приликом предали рекламације, сад је време да отпочети рад свој наставе и доврше са утоком на краљевску курију, ако им је средишни одбор одбио праведну рекламацију. А за оне, који су пропустили предати рекламацију у своје време било за себе, било за друге или ти противу других не остаје ништа друго, но да чекају на исправљање пописа у идућој 1885 години, јер ко није рекламовао, тај не може ни искати од кр. курије, да се њеном наредбом уведе у бирачки попис, или други бришу из пописа

По изборном закону дужан је средишњи одбор до 20. септембра донети образложене одлуке на предане рекламације а **од 20. до 30. септембра** по рим имају се ове одлуке у седишту средишњег одбора иставити јавном угледу. За то време има прилике сваки уверити се, да ли му је и из којих разлога одбијена рекламација, те ако је одбачена неправедно, ваља му **за тих десет дана** предати председништву средишног одбора уток на кр. курију.

Осим тога на рекламацију донесена одлука средишног одбора има се свагда доставити ономе, чије је бирачко право у питању (§. 49) и ти могу од дана уручења одлука рачунајући за десет дана предати свој уток. Но пошто се ове одлуке уручују ономе, на кога се односи бирачко право, а не ономе. који је рекламовао, а уз то овакова уручења и те рокове није могуће тачно контролисати, то препоручујемо, да се за сваки случај најсигурније одржи рок за уток од 20 до 30 септембра.

Утоку имају се приложити исправе ради доказа бирачкога права, као пореске књижице, изводи из Ђ. табеле, катастер итд. Ако је ко предао само просту рекламацију без икаквих доказних исправа, морају се ове сада накнадно утоку приложити.

Ако ли пак приликом рекламације поднесене исправе нису довољне биле, да са њима докаже бирачко право, могу се доказна средства допунити са новим исправама. (§. 50.)

Важно је питање такође, ко има предати или подписати утоке? Онај, ко је рекламовао било за себе, било за друге или противу других.

Утоци као и све друге исправе у ствари избора слободне су од биљеговине.

Власти су дужне свакоме издати дотичне исправе. Не учине ли то, ваља ипак предати уток и у њему уз сведочбу два сведока навести, да власт није хтела издати захтеване документе.

У том уверењу, да ће родољуби, који се већ латише овога посла свршити и овај предстојећи рад како ваља, изјављујемо с наше стране, да ћемо сваком с драге воље дати и оближа разјашњења у појединим случајевима, само нека се обрате на уредништво и уједно саопште у препису одлуку средишњег одбора, противу које су намерни поднети уток на краљевску курију.

Тим би се свршио наш рад око овогодишњег исправљања пописа, који ће важити за годину 1885, а шта би имали чинити а будуће, то ћемо разложити у своје време, да нас не затеку избори и опет неспремне, јер без довољне спреме није ваљ,е ни улазити у изборну борбу.

Нови Сад, 1. септембра.

— Данас, у суботу 1. (13.) ов. месеца одржана је главна скупштина „Матице Српске“. Остављајући опширнији извештај о раду скупштинском за један од идућих бројева, саопштавамо за сада у кратко, да је на окупу било 76 чланова, међу којима, на жалост, видесмо једва њих десетак, који не беху Новосађани. Скупштину је отворио председник „Матице“ г. Ђорђе Натошевић, који је краћом беседом поздравио сакупљене чланове „Матичине.“ За тим прочитао је секретар г. Антоније Хаџић опширан извештај о раду управног одбора. У извештају томе помињу се имена двају народних добротвора, који су „Матици“ поверили руковање дотичних заклада, а то су: Марија удова Трандафила, која је своје имање завештала на оснивање „Завода за српску сирочад“ и Гедеон Дунђерски, који је завештајем својим оставио 20 000 фор с том примедбом, да се приход те закладе капиталише све дотле, док главна свота не буде толика, да ће се из доходака исте моћи издавати 4 стипендије по 500 фор за Србе православне вере, ма коју струку наука ови слушали. Првенство има родбина завештачева, за тим Сентомашани и тек у колико ни једних ни других не би било — остали Срби из Аустро-угарске.

У овом извештају је поменута још и такозвана племићска закладе Васе пл Николића и заклада С. Ђорђевића, код које су — услед умножења главнице — установљене још две нове стипендије, тако да ова заклада имаде сада 4 стипендијска места: два за техничаре по 600 фор. једно за ученике велике реалке од 500 ф. и једно за ученика ниже реалке од 400 ф. — Управни одбор држао је 10 седница у којима су решавани разни административни послови. Извештај председников констатује најзад, да је управни одбор вршио тачно и савесно своје дужности.

По саслушању овог извештаја прочитао је секретар друштвени опширан извештај потпредседников о књижевном раду „Матичином“, из којега разабрасмо, да је књижевно одељење „Матичино“ држало 4 седнице: две редовне и две свечане; осим тога имао је књиж. одбор 8 седница. О св. Сави била је свечана седница, у којој је прослављена успомена народног добротвора Петра Коњевића, а на другој свечаној седници прослављена је педесетогодишњица књижевног рада дра Јована Суботића. За тим је секретар известио скупштину о оним књижевним производима, који су течајем ове године приспели на расписане награде.

После овога приступила је скупштина избору „Матичиних“ часника. Изабрани су: за председника и опет г. Ђорђе Натошевић, за потпредседника — пошто се дојакошњи потпредседник г. Ђорђе Дера никако није хтео примити понуђене му кандидатуре — г. Васа Пушибрк управитељ овд. срп. вел. гимназије. После овога обављен је избор управног одбора, у који су већином ушли пређашњи чланови. Примљено је 25 нових чланова. Рачунарски извештаји управног одбора узети су на знање. Исто тако и извештај фискала о парницама.

Званичницима „Матичиним“ дозвољена је за г. 1885. доплата у износу 20% плате, „ради скупоће живљења и у име станарине“.

О предлогу књижевног одељења: да се приход од фонда Петра Коњевића употреби на књижевне цели — развезла се дужа веома живахна дебата услед противпредлога проф. г. Александра Сандића: да се приход тог фонда одреди на стипендије за више, стручно образовање трговачког, занатлијског и ратарског подмлатка српског. После дуже дебате за и против Сандићевог противпредлога, буде предлог одборски усвојен већином од 9 гласова. На немио призор који се при свршетку ове дебате десио свратићемо се — краткоће времена ради — у идућем броју.

Како је већ подне било прошло, то је председник одгодио скупштину до 3 сах. после подне.

На састанку после подне изазвао је дужу и живахну дебату предлог књиж. одељења: да се из фонда П. Коњевића за год. 1884. одреди свота од 800 фор. за награђивање већ приспелих дела и чланака. Овоме предлогу противни говорници доказиваху, да предлог тај стоји у противсловију с решењем што га је скупштина пре подне донела о закладу Коњевићевој. Већина скупштинара прихватила је овај назор, и одбила је предлог књиж. одељења. Том приликом је избило на среду, да они, који пре подне решише судбину Коњевићеве закладе, и сами не беху на чисто какво су решење донели. И на ово вратићемо се у опширнијем извештају.

Остали извештаји и предлози књиж. одељења примљени су готово без икакве измене.

Пошто су још изабрани чланови за оверовљење скупшт. записника — затвори председник скупштину, захвалив присутнима на одзиву.

Изборно кретање у Троједници.

Из **Шида** добисмо по закључку прошлог листа брзојав, у коме се вели: „да је „Застава“ „не обавештена“ у ствари ердевичког избора те да тако и „нехотице потискује добар смер родољубљем задахнути Шићана изражен брзојавом акцијоног бирачког одбора.“ За кандидатуру Станковића вели се у том брзојаву: да је он „кандидат својом вољом.“ За потврду овога наводи се садржај телеграма, што га је г. Станковић 27. ов. мес. по новом календару управио Шићанима (управо г. Гаври Новаковићу) који гласи: „Нада моја, да ћу се изборником мојим устмено захвалити на почасти исказаној ми избором за народног заступника осујећена је на велику жалост моју силними пословима звања мога, па сам с тога присиљен тој благодарности израза дати овим путем. Уједно ми је част изјавити, да сам приправан опет примити кандидатуру за ердевички изборни срез, ако ме поново одликујете поверењем својим, вољом огромне већине изборника којима је пред очима сигуран успех.“

Шидски брзојав иза овога наставља даље: да „Станковић за то не напушта ердевички срез јер неће да се упушта у несигурну борбу у Карловци (где!) нек се боче тамо досадњи патрони (који су то? У.) а нек не излажу паду дичнога нам заступника под тобожњим заклоном заузимања за омиљеногa, у више изборних срезова и на све стране Српства сигурнога Ђурђевића.“

Завршује се брзојав с тим, како мистификација стања ствари и каприца (?) иде у прилог само неповваноме противнику нашем (т. ј. њиховом), на штету обојице кандидата, на штету ствари (које?) на штету заснованога српског бољитка. Живио кандидат Дане Станковић!“ На брзојаву су потписана гг.: Новаковић (Гавра) Грчић, Мауковић, Шумановић, Костић, Момировић, Козијак, Ђорђевић, Станић, Грковић.“

Иза белешке наше о овој ствари у прошлом броју овога листа, ми неби више ни речи прословили. Но овај нас брзојав присиљава да још по где што ради бољег разумевања рекнемо.

Потписана господа на овом брзојаву, врло се варају, ако мисле 1.) да је „Застава“ „необавештена“ о ствари, 2.) да жели кварити „добар смер,“ 3.) да она „мистификује стање ствари“ и да тера „каприц“ и 4.) да прима информације своје у ствари овога и других изборних срезова од каквих „неповваних противника“ њихових или чији других.

Правац изборима дају свугде у уставним земљама корпорације, страначки средишни одбори, клубови где их има и страначке конференције. Органи јавнога мњења, листови који, са своје стране у интересу положених политичких начела и израђених на њима програма утичу у припреме изборне акције, заузимају према своме правцу, положај за једну изборну струју или против ње. Па заузму ли положај, опи црпе своје информације из закључака и енунцијација таких корпорација. „Застава“ као јаван народни орган и као орган српског клуба на сабору краљевина Хрватске, Далмације и Славоније помаже правац политике тога клуба и како овај стоји на становишту програма народне странке у тој земљи у општим стварима, то помаже за сада и правац те политике. По томе, за овај лист морају важити информације, црпљене из закључака српског клуба и страначке велике конференције, држане у Вуковару. И један и други закључак означио је за ердевички срез кандидата у особи г. Васе Ђурђевића, као и за карловачки г. Данише Станковића, а све у потпуном споразуму са самим тим кандидатима. То за „Заставу“ мора бити најмеродавнија информација, док год неби српски клуб — или сад, како није на окупу средишњи одбор истога у Загребу — или велика конференција странке то изменула. Ту с наше стране нема ни мистификације ни каприца, нити нас је ко завео ни завести могао, јер је таки поступак једино коректан. Што господа из Шида, позвана на конференцију у Вуковар нису отишла, изговарајући се на „болешљивост“ и на „пијачни дан“, то не сме мењати ствар. Кад присвајају себи право руковођења јавних ствари у своме срезу, била им је и дужност отићи, па тамо, утичући у саветовање и одлуке конференције, учинити да не буде „мистификације.“ Овако одговорност за евентуалне последице пада на њих.

Да смо ми добро обавештени, нека служи за доказ и то: да ми позитивно знамо, да је Станковић, горе цитирани свој телеграм одправио у Шид, тек иза тога, кад је од г. Гавре Новаковића добио брзојавну понуду, да се свакојако прими кандидатуре, јер да бирачи ердевичког среза неће никога другог него само њега, и да ће тај срез изабрати опозиционара (ми знамо и име, које је споменуто.) Ми то добро знамо, а види се и из тог Станковићевог телеграма, јер се у њему вели да је „приправан“ опет примит кандидатуру, али и сам опрезан према ономе, ко му је нуди (и против закључка српског клуба и вуковарске конференције) захтева, да га кандидује „велика већина изборника, којој је циљ: сигуран успех.“ —

Као што се види, ми смо добро извештени а и коректно смо поступали. Што ердевички изборни срез, ако је апсолутно био против оне кандидатуре, коју је означио српски клуб вуковарска конференција, није држао среску конференцију, на коју би били сазвани бирачи из свију места, те да истакнув ту себи кандидата даду тако израза општем мишљењу среза, то показује: да се у Шиду иде за „мистификацијама“и да се хоће да тера неки „каприц.“ То бар није осујећавао никакав „непозвани противник!“

И још једну. Оно стоји, да су у Шиду добро могли знати, јер су чули из уста Кушевићеви све, што се односи на кандидатуру Станковићеву у Карловци, па с те стране могли су умирени бити о избору Стачковићеву у толико лакше и пре, што знају на какву се помоћ Станковићев избор тамо ослања. Стоји и то, да Станковић, као предстојник земаљске владе, кога су кандидовали и у Петрињи и на још неколико места, увек има више сигурности — јер има као човек од данашњег свога положаја и више срезова на расположењу — него један, ма који члан српског клуба. Влада има за своје чланове на расположењу све изборне срезове у којима је народна странка у већини, чланови пак српског клуба, могу се бирати само у срезовима где је српска већина бирача. А таки срезова нема баш толико много, да би се могли без невоље и нужде поседати са особама, ма иначе како врсним и штовања вредним, али који неће везивати програм српског клуба.

Из свега се види, да је овој господи, која су потписала горњи брзојав стало више до особа него до српске ствари, и можда више до тога, да Гаври Новаковићу служе за постоља његовим шпекулацијама него до светиње српских интереса, које заступа на томе сабору српски клуб. Ако је то тако, и ако изборни срез ердевички мисли тако, просто му је. Али онда нека мушки и отворено изјави: да за клуб српски и његову радњу неће ништа да зна и да ће ићи својим путем и по својој глави. То ће бити поштено. Све друго није поштено, а још мање родољубно и српски.

Не можемо завршити, а да се не обазремо и на оно место у том брзојаву, које говори о „омиљеном у више изборних срезова и на све стране српства сигурном Ђурђевићу“. Нека нам опросте господа из Шида, али ово није ни наивност ни ограниченост умна; ово је нешто горе — што нећемо да изрекнемо шта је. „Омиљеног на све стране српства Ђурђевића“ ево неће да бирају „свесни и родољубни Шићани“. Па кад он неможе да ступи у ердевички срез, коме га препоручује српски клуб и вуковарска конференција, у претпоставци, да ће бирачи тога среза с радошћу дочекати тако заслужну и „омиљену“ особу, кад он ту није „сигуран“, како ће бити „сигуран у више изборних срезова“, где га није препоручио ауторитет, какав је српски клуб и где су, по препоруци истих ауторитета већ означени и од бирача прихваћени кандидати, већином исто тако одлични, као што је и сам г. Васа Ђурђевић! Да није тако жалосна ствар, ми би овде дошли у искушење да споменемо онај цитат Гетеов: Gegen .... kämpfen Götter vergebens!

*

Из ердевичког среза 30. авг. У бр. 133. овог цењеног листа споменут је неки шидски брзојав, по којем тобож овај срез остаје при старом кандидату г. Станковићу, consequenter — одбацујо г. Ђурђевића. Пошто је на брзојаву потписан неки „акцијони одбор“ и нико више, славно уредништво је да како морало назревати у томе неку мистификацију, па и шпекулацију, те је надовезало и своју слутњу о неким потајним кандидатима или кандидату, који би рад у мутном дов ловити.

Мистификације и шпекулације, како се и нама чини — биће. Но слутну сл. уредништва можемо отклонити, јер у самом срезу не мисли нико, па ни онај, најмање против г. Ђурђевића, кандидовати се, којег је хтело сл. уредништво апострофирати.

Тако је у целом срезу кандидатура г. Ђурђевића примљена радошћу, треба знати, да ни у оближњем месту (селу) код Шида не ради нико против исте. Онome, који је известио о противном ваља вратити капару.

Знало се само за г. Ђурђевића. Сада пробијају гласови и о г. Станковићу. Па то и јесте што нас не само збуњује, већ и неком слутњом обузима;

Нема у срезу никога, који би својом иницијативом радио на томе да се еминентној и неопходној снази — затворе врата саборнице, најмање би коме допустио образ да то чини из амбицијозних шпекулација. Ако има нечег треба му дубљег извора тражити. Изван среза је.

О кандидатури г. Станковића није се мислило после вести, да је исти примио кандидатуру у Карловци. А то се знало пре доласка г. Кушевића у Шид. 27. и 28. авг. држао је овај договор с некима меродавницима. Резултат беше: не ћемо Ђурђевића. И пуче глас у Шиду и равнесе се по околини: остајемо при старом кандидату. Ако у свету има мистификације, збрке и хаоса — то је заистину са кандидатуром ердевичког среза.

Да ли је заиста г. Кушевић као члан срп. клуба и вуковарске конференције могао тако преко колена — и то само са Шићанима — анулирати кандидатуру г. Ђурђевића. Је ли био на то овлаштен од својих другова? Ми требамо разјашњења. Ми би га знали дати само црном слутњом . . .

Питање је сад: ко остаје при старом кандидату? Ко га истиче? Ко је тај „акцијони одбор"? Зар све то у Шиду, зар све на уста самозваних диктатора, па све у име и на рачун целог среза.

Срез се још није формалитер изјавио ни за чију кандидатуру — а ако је у срезу радошћу примљена кандидатура г. Ђурђевића. Није зато, јер није одржавана среска конференција, ову је требало сазвати као што се и другде радило, а не ослонити се само на ауторитет вуковарске, која је сазвана и одржавана како и с киме — не знамо. Но о томе ћемо коју рећи у своје време — не желећи сада дерат коре да не буде горе. А сад да се вратимо том самозваном шидском, Гаврином, „акцијоном одбору."

Ко је тај акцијони одбор, који се недрза таквим називати без ичијег овлашћења и онда кад хоће да говори и ради у име целог среза. Ко је тај, који има образа у име целог среза, без знања овога, говорити и радити, у забуну довађати сам срез, а провоцирати јавно мишљење да узима на нишан људе недужне, и доводити га скоро до очајног резоновања, те тиме изнашати цео срез пред осуду?

Ми позивљемо тај акциони одбор нека нам се јавно каже, и докаже своју пуномоћ; позивљемо бројављача нека нам јавно каже кога је овластио за онакав бројав, какав је послао сл. овом уредништву.

Не учинили, доказаће свој кукавичлука изазваће нас, да кажемо своју и без његове. Ово нису господо, „луде вечерњ", да се носе образине. Ово је доба озбиљног рада. Доле образину, па напред ко има образа. А не крити се под акцијони одбор, којем се озбиљност мора у брк смејати и . . .

Свест овога среза мора и може само индигнацијом осудити такав поступак тог самозваног и самоковног „акцијоног одбора" којег нико у срезу непризнаје доли онај који га је и родио.

За сада ми знамо само за кандидата једног, а то је г. Васа Ђурђевић. Ко зна рад сабора нашег ко зна да г. Ђурђевић у сабору заузима једно од најдостојних места, ко зна положај и рад његов у срп. клубу, тај ако има образа српског, ако му је на срцу напредак српски у овим крајевима, ако не жели да се баци на г. Ђурђевића каменом неблагодарности, нека с нама заједно кличе: Живио Васа Ђурђевић заступник ердевичког среза.

Против особи г. Станковића немамо ништа, и дубоко је ценимо и поштујемо; али мислимо да и њу саму штитимо овим против особа, које би хтеле да прко терају и својој диктаторској васији задовољавају ничим другим доли само са оделним престојницима...

Другче не можемо мислити ни говорити, кад се зна, да је г. Станковић примио кандидатуру у Карловци.

Ако нека господа баш хоће г. Станковића а не ће г. Ђурђевића — онда не треба којешта радити, него оно што једино има озбиљног и чистог смисла, и што се слаже са отвореном борбом и отвореним карактером, а то је: да тај акцијони одбор и људи ово њега важу: ми истичемо г. Ђурђевићу у име своје против-кандидата у особи г. Станковића, па ако им г. Станковић то дозволи и одобри, онда нема речи. Сваки је господар свога уверења. Али онда би настало питање; у каквом односају је г. Станковић према срп. клубу и vice versa, кад се ево већ по други пут истиче као против-кандидат, кандидату срп. клуба.

Не ћемо анализовати тај поступак, можда спада у виши дипломатски свет, који разумети није дано нама обичним људима. Али при свем том од срца велимо, ни мање ни више већ: то је којешта! —

Таво и никако друкчије!

Молимо сл. уредништво да нас обавести о томе: да ли је г. Кушевић дошао у Шид као изасланик срп. клуба, да ли је истицање г. Станковића против г. Ђурђевића са знањем онога а приволом овога?

Δ.

(Тамо смо написали биле горњу белешку на шидски бројав, када нам стиже овај допис од једног од најодличнијих родољуба у срезу ердевичком. На питања, која нам исти на крају дописа ставља, одговорено је у неколико у тој нашој белешци, и сада изричито изјављујемо, да је г. Кушевић, ако је ова збрка заиста његовим утицајем проузрочена, радио за љубима српског клуба и вуковарске конференције и противно оним закључцима, на које је и он сам пристао. Суђење о таковом поступку остављамо спокојно поштованим бирачима ердевичког среза, нагласујући и опет, да је г. Васа Ђурђевић једини кандидат српског клуба за срез ердевички. Ми се дакле надамо, да ће, као што и наш штов. дописник вели, сви свесни и родољубиви бирачи Срби у ердевичком срезу осудити овај смутљивачки поступак и да ће сложно гласати за г. Васу Ђурђевића. Од г. Даниће Станковића пак очекујемо, да ће после свега овог остати при својој кандидацији у Карловцима и да се неће дати употребити за средство којекаквим смутљивачким спекулацијама, па све кад би се истима на чело ставио и сам г. Кушевић. — У.)

*

При закључку листа стиже нам из иришког среза вест, да су тамошњи бирачи на конференцији својој једнодушно истакли за кандидата посланичког г. Васу Ђурђевића, почем се г. Стојшић не хтеде више примити кандидатуре. — Исту оваку вест добисмо и из карловчићког среза, где би досадањи карловчићки посланик г. Ракић вољан био у корист г. Ђурђевића од кандидатуре да одступи. Ми се овом одликовању г. Ђурђевића само радовати можемо. Но како не знамо да ли је г. Ђурђевићу у таким срезовима избор осигуран, то штоване бираче ердевичког среза упозоруј емо да и даље при његовој кандидатури остану.

Политички преглед.

По повратку своме у Румунију послао је краљ Карол краљу Милану бројав: „Вратив се у Румунију, сматрам за прву дужност своју, да поновим Вашим Величанствима моју најтоплију захвалност на доброти и срдачној пажњи, којима су ме Ваша Величанства обасула. Мени ће остати у неизгладивом спомену онај одушевљени дочек и они чаробни часови, које сам провео с Вашим Величанствима, којима желим срећан пут и брзо оздрављење младоме принцу, о здрављу којега желео бих имати извештаја из Висбадена. Још један пут стискујем Вам најсрдачније руку. — Карол".

О састанку царева пишу „Пол. Кор". из Петрограда, да је садања ситуација у акционој сфери трију држава таква, да се с правом сме закључити, да владари неће ићи ни за каквим новим комбинацијама, већ да ће се ограничити на то, да се изближе споразуму о политици, која ће бити у стању да утврди положај монархије једне према другој а уједно и оне повољне последице, што ће следити из тог положаја. Другим речима, састанак владара неће створити нову ситуацију између трију држава, пошто су односаји између Петрограда, Беча и Берлина, као што то целокупна дипломатска преписка из најновијег времена за доста сведочи, већ данас сасма повољни. Према народима пак, који вазда с неким неповерењем гледају на измену мирољубивих уверавања међу дипломатима а који кораке својих владара с највећим поверењем прате, — биће састанак овај видљив знак оних изврсних односаја, што, као што рекосмо, већ данас владају међу поменутим државама. На посе састанак цара Александра с царем Фрањом Јосифом, морао се овим владарима, с обзиром на бригу њихову око очувања интереса својих народа, већ с тога потребан показати, што је услед несугласица, које су још до скора постојале, а на супрот измирењу, које је међутим наступило — овде-онде заостао неки извесни отпор противотклоњења свакеваћевице и мирољубивог заједничког поступка, но надати се, да ће састанак монарха и то изравнати". Ова вест „Пол. Кор." о цели састанка тројице владара, обратила је на се велику позорност политичких кругова јевропских, особито с тога, што се у њему признаје, да имаде неких још нерешених несугласица између Русије и Аустро-угарске. Хоће ли тих „несугласица" нестати поводом овог састанка, то ће време показати.

Са сабора троједничког.

[Седница од 16. (28.) августа.]

Долази на ред основа закона „о уређењу посала, спадајућих на црквено-школску аутономију Срба исповедника грчко-источне вере у краљевинама Хрватској и Славонији."

Извештач посл. Арнолд. Високи саборе! Да ми је било за избор бирати између предлога, ево како жалосно издишућега трогодишта, па и још коју годиницу натраг, за ни једним предлогом не бих посегао онако весела срца, а мирне душе, као за оним, којега ми је част вами господо, сада образложити. Велим: весела срца, а мирне душе, јер носи као своје поглавито и једино обележје златну лозинку: „дај брату што је братово," а ја сам чврсто уверен, и то уверење не може ми нити ће ми никада ништа потрести, да само: in hoc signo vinces.

Тај сигнум могао је бити Константину Великом крст или рецимо крижа; нами је посве свеједно, за наш народ. било да се крсти или крижа, мора бити једини сигнум: слога једнокрвне браће. Нека се онда наши такмаци, злобници од чуда крсте или крижају, наша ће бити увек победа.

Ако је истина реч светскога великана Аксела Оксенстјерне изговорена свом сину: „синко, зар не знаш како мало разума треба, да се светом влада," тад баш није тешко бити владаром на земљи. Но неће бити ни тешко владаним, ако је истинита реч књиге пра-старе мудрости, која у том погледу једноставно прописује: „Дај богу, што је божје, цару што је царево." Ех! пак кад дадеш брату, што је његово, учинио си већ божје дело, а два сложна брата пре ће се погодити, но два раздвојена, најпаче осамљена, шта је и колико царево, што је и колико свакога другога, који сме да имаде право на оно, што је њихово.

Пошто разлог данашњој законској основи лежи особито у историјском развитку целога питања то ћу дозволом Вашом, описати Вам у врло кратким цртама историју, па тим и оправдање самога предмета наше зак. основе.

Дочим је већина славенског света по вероисповести противних од источне цркве, нарочито првога ауторитета у Цариграду покрштена, а то покрштење почело је у доба, где се већ заметнула била борба цркве на западу и оне на истоку, у којој био грчки елеменат посвема превладао латински, то је развитком одцепљења цркве на истоку од римске цркве остао претежнији део славенског света уз цркву грчко-источну и обреде у њој уведене, напосе уз патријархат цариградски, који је, пошто су остала три патријархата на истоку освајањем мухамеданаца отргнута била, остао још јединим средиштем цркве на истоку.

Једна од битних разлика између обема црквама римском и грчко-источном састоји се у томе, што источна црква држи, да је утемељитељ цркве примат или начеништво само Петру за његову особу, а не и његовим наследником оставио, да је с тога невидљива глава самој цркви сам Исус Христос, а видљиве јесу епископи, наследници апостола. На овом епископском суставу децентрилозовала се течајем времена и точна црква, те се распала у партикуларне, наипаче народне цркве. Док је било још снаге у источно-римској или византијској држави, признаван је био патријарх цариградски од свију народа, који су следовали тој цркви, али чим су се поједина славенска и друга племена у посебне народне државе ујединила, настојало се и око оснивања прве независне самосталне цркве у тим државама. Тако је понајпре бугарско, за њим српско и најзад руско племе дошло до црквене самосталности.

Кад је српско племе, које је онда већ имало засебнога метрополита, који је, до душе, зависио од патријарха цариградског, али ипак био над свима епископијама племенским, кад су то племе Немањићи ујединили у једну државну целину, пође брату првога српскога „првовјенчанога" краља, св. Сави, за руком, боравећи у Цариграду од 1214. до 1219., да испослује самосталну метрополију за краљевину Србију, те је сам и првим српским метрополитом био.

Душан силни, узвисив своје краљевство на царство повиси такође год. 1347. метрополију на патријаршију, но тек Лазару Грбљановићу, једном између деобника царства српскога иза смрти последњега Немањића Уроша V., пође за руком, приволети патријарха цариградског, да г. 1376. призна патријарха српскога са столицом у Пећи или Ипеку. Тај патријарх владао је над припадницима цркве грчко-источне по Србији, Босни, Херцеговини и Црној Гори, па када је понестало српске државе на Косову, још је он придржао бар сјен своје црквене самосталности. У оно кобно доба турскога прогонства вмадемо тражити заметак данашњој црквеној управи, јер патријарх, не могав сазивати епископат на синоду, питао је за важније црквене послове савет у најближега свештенства и угледних световњака.

Срби испред насиља турскога сташе се селити у суседне земље, а год. 1690. исели се сам патријарх Арсеније Чарнојевић са много народа у наше крајеве. За живота тога патријарха не беше му наследника у Ипеку, тек по смрти његовој год. 1706. буде овде нов патријарх изабран и потврђен, а наследници патријарха Арсенија Чарнојевића у аустро-угарским земљама беху одсада само метрополити дужни послушати пећкога патријарха, који је тако постао такође црквеном главом Срба у нашој домовини, у опште у Аустро-Угарској.

Неко доба, од како је пожаревачким миром г. 1718. велик део Србије и Босне нашој држави припао, беху паче два метрополита, један у Сремским Карловцима, а други у Београду, оба подређена пећком патријарху, али год. 1724. буду обе метрополије сједињене у једну, па кад се г. 1737. опет један пећки патријарх, наиме Арсеније Јовановић Шакабент са много народа амо доселио, добио је баш тада упражњену београдско-карловачку метрополију.

Кад су Турци натраг освојили Београд, пренешена је метрополитска столица у Карловце, и Арсеније Јовановић оста потврдом царице Марије Терезије метрополитом карловачким, па овако преста и црквена зависност ондашњих Срба од патријарха пећкога, те су наследници Арсенија Јовановића, ако и беху само метрополити, вршили сву власт самосталне, независне цркве.

Сам пећки патријархат буде после 1737. подређен цариградском, а год. 1766. и сам наслов патријарха српскога укинут, но у пркос томе није метрополит карловачки могао никакова уплива стећи на останке српске цркве по Балкану, паче тамо се створе три самосталне цркве с метрополитима на челу, на име црногорска, српска и босанско-херцеговачка, тако да имадемо по том четири самосталне српске цркве, које међу собом и с осталим источним црквама стоје само у догматичком савезу.

Срби у нашој држави владали су се у погледу својих црквених и с овима у савезу стојећи послова по привилегијама, које су им издавали наши владари, па се течајем времена кристалисовани темељни државни закон за цркву српску налази у тако званом „rescriptum deklaratorium", који је 16. јула 1779. добио превишњу санкцију. Тај декларатијум остао је темељним законом све до најновијег доба, јер је скоро стотину година минуло, а да се за метрополију карловачку није никаква знатнија реформа увела, ван што је год. 1848. метрополиту Јосифу Рајачићу и његовим наследницима подељен наслов патријарха.

Истом год. 1864.—1865. државни народно-црквени конгрес створио је поворку штатута, који су прев. рескриптом од 10. августа 1868. потврђени.

Статути овога рескрипта јесу ови: о дотацији свештенства, о устројству местних црквених општина, о школама, о устројству консисторија и савета, о управи добара и фондова, и о парохијском испиту.

Вижнији од ових јесу штатути, којима се још устројство конгреса и цркве у опште променило. То је изборни ред за конгрес створен у конгресу од год. 1870., и устројство конгреса од год. 1874. до 1875., који потоњи је прев. решењем од 14. маја 1875. потврђен.

Насупрот народно-црквеном правном животу Срба, који се течајем векова овако развио, заузело је је угарско законодавство у пређашња времена, па и у најновије доба становиште своје, нарочито зак. чланком IX. 1868., којим чланком је Угарска признала и узаконила аутономију Срба исповедника грчко-источне вере у пословима њихове цркве, школе и амо спадајућих заклада, те јој је ставила само двојаку стегу: право врховнога надзора круне, које она извршује путем уставним т. ј. преко угарском сабору одговорнога министарства, па тад земаљске законе, у чијим границама сме ова самоуправа слободно кретати се. Овако доби аутономија Срба исповедника грчко-источне вере нове темељне законе, а то су баш тај зак. чланак IX.; 1868. и штатут од 14. маја 1875.

Тако је Угарска сачувала законити уплив на народно црквене српске послове, дочим Хрватска у том погледу до данас не учини ништа, премда у Угарској обитава само до 400.000 Срба, а на хрватском територију до 30.000 душа више.

Исправљам донекле реч „ништа", јер добро знадем за покушај у години 1875., који се ипак изјалови, а знадем и то, да је рескрипт од 10. августа 1868. једноставно уврштен у наш зборник г. 1868. комад VI. бр. 28., а решкрипт од 14. маја 1875. у зборник године 1876. комад XV: бр. 39.

У одбору овога сабора владала је с тога у том погледу једнодушност, да законодавство краљевина Хрватске и Славоније једном насупрот аутономији Срба у пословима њихове цркве, школе и амо се односећих заклада, како се је иста развила течајем досадашњих времена на основу привилегија и тако фактичним животом и унутар граница краљевина Хрватске и Славоније живи, треба своје становиште да заузме и ову аутономију на законити темељ да положи; но ударајући тој аутономији овако за будућа времена законити темељ, није одбор ни за часак из вида пустио потребу — попут стална темеља установити јој исто тако сталне међе, да и у будућа времена не претрпи устав ових краљевина и њихове законске уредбе никакву будућу промену упливом законодавства њиховог.

Овакову гаранцију нашао је одбор такође попут угарског законодавства у надзору Његовога Величанства, који се надзор уставним путем има вршити, и у самим земаљским законима.

У осталом одбор није сматрао сходним ни потребним нити да се упусти у каково исказање или узакоњење појединих повластица, унутар и преко којих битише аутономија српска, нити да каквим законитим цитатом означи право врховнога надзора Његова Величанства, које се уставним путем има вршити, јер се под овим речма не може друго нити разумети, но темељним државним законом, државоправном нагодом и осталим законским установама за наше краљевине обележени начин, па тако поста § 1. зак. основе.

Исто тако је одбор, уважавајући управо начело равноправности у правном у опште, а напосе у државном животу ових краљевина, дао израза тој равноправности у параграфу другом, да ће богоштовне сврхе исповедника вере грчко источне попут истоветни сврха исповедника католичке вере добивати праведни суразмерни принос из земаљских средстава.

Кол употребе ћирилице, коју Срби исповедници грчко источне цркве поштују као особеност своју, био је одбор сусретљив у толико, да се с једне стране употреба ћирилице не изврсне у неоправдану запреку узајамнога општења области и странака, а да се с друге стране у интересу јавне службе уздржи и надаље латиница, коју треба сваки становник ових краљевина да познаје, у искључивој употреби за унутрашње уредовање и дописивање

земаљских области, за које једине може дакако ова одредба важити, па тако поста §. 3. основе.

Реч, која одзвоњава са свода саборнице, не иде у заборав, она јечи и одјекује још кроз недогледна столећа, па тако нисмо једанпут овде слушали после толиких деценија опет оживелу реч Бакачеву: „regnum regno.“

Но није свака реч така златна јабука: и Ерида, богиња свађе и раздора има јабуку, коју баца међу људе на штету њихову, а како брзо не полети која не промишљена, лакомислена реч.

С тога треба пре свега овде сваку реч метнути на златну вагу кладна раздора, ма и крвца говорнику јоште тако живо врила у жилама. —

Жалибоже имадемо којекаквим упливом изван нас захвалити да су нам осећаји расцепкани баш у овом питању. Но човеку од ока мора бити мисао јача од осећаја, душа снажнија од срца, па кад ово подвргнемо разбору, будите уверени: и срце ће са своје странпутице, на коју је залутало, кренути на прави пут, па ће на том путу, у колико се до сада више туђило, тим радоснije и одважније напред ступити, јер, господо, увек остаје, валиком истином, да — крв није вода.

Ја препоручујем ову законску основу, и бићу особито сретан, ако ми се не буде дало прилике за одговор, јер ја доиста себи лепше, достојније и успешније дебате у овом питању од овакове не могу замислити.

Наше ћутање зборће попут оних немих пламених језика духовских, који су лебдили над главама апостола мира и љубави ближњега, па и тај закон није ништ друго, но такођер апостол мира и љубави међу племенским сродницима, који ће себи, ако бог да, ставити сами политичку цркву сложнога рада на част и спас заједничке хрватске нам таџбине.

(Свршиће се.)

Дневне новости.

✝

ПЕТАР НИКОЛИЋ.

Из Панчева нам стиже јуче ова тужна вест: „Много сазлужни председник овдашње црквене општине Петар Николић умро данас после дужег и тешког боловања. На овдашњим црквама и општинским зданима вију се црне заставе. Црквена општина издала је посмртницу, којим позива све грађанство да 1. о. м. по подне ода последњу почаст своме председнику.“

Са ово неколико тужних речи означен је тешки губитак, што га је смрћу овог ретког родољуба претрпило не само Панчево, него и народ наш, који је у покојнику изгубио разборита, мудра, вредна и неуморима раденика, каквих је из дана у дан све мање и мање у борби око опстанка и бољитка нам народног. Петар Николић одликовао се у истини свима врлинама родољуба и грађанина. Будући од нарави скроман и тих, није се његово име орило много у јавности, него који га је из ближе или по раду његовом познавао, тај је знао, да се иза те примерне скромности крије снажна енергија у корисном раду оседелог трудбеника, који највеће признање заслужује. Заиста је био покојник један од наших најстаријих али и најпоузданијих раденика. У мучној борби народа нашег у развојаченој Крајини, у јавном животу вароши Панчева за ових минулих 30 година нема заиста ни једног знатнијег тренутка, ни једног већег догађаја, с којим није и име покојниково као једног од првих поборника народних скопчано. Места, која му као родољубу у народној стравци, као верном сину православне цркве на челу српске православне општине, као грађанину у крилу муниципског претставништва опредељена беху, испуњавао је он свагда и у сваком обзиру савесно, потпуно. Млађи нараштај налазио је у њему свагда само старијег брата, који је слободан био од својих предрасуда старијег доба, пун увређавности, разборит у савету и готов на сваки рад, што га је интерес народни изискивао. Ове врлине красиле су покојника и у приватном му животу, који је по данас ојађену породицу његову исто тако пун благослова и успеха био, као што му јаван живот по народ и општину његову беше Празнина, коју је смрт честите ове старине проузрочила, дуго ће се у Панчеву осећати. Туга и признање, које га у вечну кућу прате, оправдане су. Тој тузи и томе признању придружујемо се и ми као лични поштоваоци његови та опроштајем, да му лака земља и вечан спомен буде у народу, који је тако верно љубио и бранио.

Политичке вести.

— Бизмарков лист „Норддајче алгем. Цајтунг“ пропраћа симпатичким речима говор, што га је држао у Вел. Варадуминистар-председник Тиса. До сад су се у Немачкој слабо занимали са изјавама наших мин. председника. Ова садања пажња довољно сведочи, по чијој је наручбини овај говор држан.

— Из Свјерњевице јављају, да су тамо припреме за састанак царева готове. Поговара се, да ће наш краљ и немачки цар у понедеоник онамо стићи а у среду натраг вратити се. По томе ће дакле бавлење са руским царем Александром трајати два дана. Нашега краља пратиће граф Калноки, а немачког цара кнез Бизмарк. У пратњи руског цара биће г. Гирс, који је јуче у петак стигао у Варшаву.

— Из Загреба јављају, да су због прекомерне агитације позатварани праваши Бакарђић, Девчић, Павловић и подградоначелник из Бага.

Народна просвета.

(Школа. Књижевност. — Уметност. — Позориште.)

(Одобрене школске књиге.) Читанка српска за средње школе што ју је написао професор Јован Живановић, одобрила је висока земаљска влада у Загребу под бројем 6369 од 18. липња 1884, за употребу на срп. гимназији у Карловцима, а Срп. нар. црквени школски Савет у Карловцима, одобрио је како гу читанку, тако и Немачку граматику од Ст. Чутурила под бројем 62|60 од 2. августа 1884. за употребу на вишим девојачким школама српским. Ове су књиге изашле накладом књижаре браће Јовановића у Панчеву. Како је међутим изишао и други део од српске читанке Јов. Живановановића и од Немачке граматике Ст. Чутурила то нема сумње, да ће и ове књиге до скора од дотичних власти одобрене бити, а тиме ће наше школе средње стећи најнужнијих књига, без којих су се до сада морале таворити.

ОГЛАСИ.

Објава.

Од стране управног одбора за заједничко руковање ритских земаља у тителском и жабаљском срезу овим се до општег знања ставља, да ће се за време од дана закупа 1884 до 15. августа односно 15. октобра 1885 за готов новац следеће ритске земље у парцелама од 5 јутара и по жељи у већи комплекси под закуп издати као:
500 јутара у ограђеном чурушком риту I. зал.
600 „ „ „ каћеском „ VI. „

Дражба истих земаља држаће се на лицу места, и то:
Дана 21. септ. 1884 по нов. кал. у чурушком риту
„ 12. окт. „ „ „ „ „ каћеском „

Ближи услови могу се сазнати у Тителу у писарни одборској.

П. Т. закупници позивају се у одређеном времену на лице места.

У Тителу 25. августа (6. септембра) 1884.

3—3 Председник управног одбора
Станојевић.

Објава.

У парној и кадној купки у Руми потребује се:
1.) Један касир или касирка;
2.) Један машиниста, који ће осим купке имати дужност и при жетви око машине радити;
3.) Један послужитељ и то ожењен, који ће у купатилу мушке а жена му женске послуживати.

С тога који желе такова места получати нек се изволе ради погодбе код потписаног власни а купке што пре пријавити.

У Руми 12. (24) августа 1884.

2—3 **Теодор Богдановић.**

Објава.

Поводом зидања нове цркве евангеличке општине у Н. Саду, расписује се за зидарске послове офертна расправа 16. (28.) септембра 1884. за које је зидарске послове (осим печених цигаља) прорачунана свота од 16258 фор.

Запечаћени оферти, за поједине или целокупне послове, могу се уложити до 16. (28.) септембра 1884. у евангел. пловановији, где се сваки дан може видети и план и прорачун цркве, која се има саградити.

Из пресвитарске седнице, одржане 26. августа (7. септембра) 1884.

1—1 **Пресвитарство.**

Гимназијска објава.

1. октобра т. г. по нов. почеће се овде школа. Од 28. септембра т. г. уписиваће се ученици и полагаће пријамне и поправне испите. При уписивању доказаће крштеним писмом, колико су навршили година: само родитељи могу дати дозволу за наставу у необлигатним предметима, а само са директоровим допуштењем могу синове своје настанити.

У име годишње школарине плаћа се фор. 8·4; у име уписнине фор. 2·1; патронат је властан опростити сиромашне а добре ученике од школарине са свим или у полак, првошколце тек II. теч., а на основу сведоџбе школ. и сиромаштва, које му учитељски збор предложи.

У Срем. Карловцима, 12. септ. 1884.

Лазић,
1—2 директор.

ПОМОДНА МАНУФАКТУРНА ТРГОВИНА
ПЕТРА БОШЊАКОВИЋА
у Новом Саду
потребује два ваљана и вешта помоћника и једног практиканта или шегрта, који одма ступити могу. 1—2

У ЈАУСОВОЈ стругарници и стоваришту машина (рузмаринска улица, бр. 880.) могу се јефтино добити: машине за крљење грожђа, машине за муљање грожђа, пресе за грожђе, врањ за врење, визири за бурад, врањеви и славине за бурад, машине за рачунање у школи, најтачнији апарати за мерење петролеума. Све врсте стругарских послова и пољопривредне машине. 1—1

МАНУФАКТУРНА И БЕЛОГ ЕСПАПА
ТРГОВИНА
ВЛАДИСЛАВА ШЕРБАНА
у Вршцу
потребује једног старијег вештог помоћника. 1—3

ПРОДАЈА ДРВА.
Овогодишња сеча дрва, у каменичкој шуми продаваће се по н. к. првога, у лединачкој другога, у беочинској трећега октобра т. г. на лицу места, оном, који највише да у готовом.
Услови ће се објавити пре почетка дражбе.
Властелинство,
1—3 Каменица.

НАЈНОВИЈИ И НАЈФИНИЈИ
МИРИС ЗА ШПАГИЕ РУПЦЕ ЈЕ RICH. GRÜNDER'S
DORNRÖSCHEN
врло пријатна освежавајућа и трајна мириса.
Депо код г. Шандора Дајча. Уједно депо Rich. Gründer-а припознатог 1—4
SCHWANENPUDER.

ОГЛАС.
У Ердевику може се добити 71 ланац урбарске земље под аренду на више година, већином на једном месту и на близу у атару. Ближа условија могу се дознати код
Бранке удове **Костић,**
5 5 у Ердевику.

МЕШОВИТА ТРГОВИНА
СТЕФАНА ДОБРОЈЕВИЋА
у Ботошу
потребује једног млађег помоћника и једног шегрта. 2—2

100
ВИНСКИ и РАКИЈСКИ
БУРАДИ
од 600 до 750 литри свако, продаје јефтино
ЈОВАН МАЉТИЋ,
3—3 у Турском Бечеју.

НЕГОТИНЦА
ЦРНОГ ДЕСЕРТ ВИНА
шиљем франко царина и поштарина с повуком (Nachnahme.)
1 бариљу са 4 литре садржине по ф. 3.—
1 „ „ 8 „ „ ф. 5.50
Мита Радосављевић,
22— Београд, савска улица.

НАЈБОЉЕ СИРЋЕ
ЗА КРАСТАВЦЕ.
Од франкфуртер есенције за сирће добија се најбоље асталско сирће кад се на једну литру есенције 40 литри воде долије. А кад се на једну литру те есенције долије 20 литри воде, онда се добија најбоље сирће за метање краставаца, који се дуго држе а не буду мекани.
ГЛАВНО СТОВАРИШТЕ ИМА САМО
Д. КОДА
У НОВОМЕ САДУ. 8—

КАФА. 4—4
ЦЕНА ВРЛО ОБАЉЕНА!
C. Gouverss & Comp. у Хамбургу дају врло добре кафе енормно јефтино, с бесплатним портом, у наточ.
5 кила сантос — — — — ф. 2.90
5 „ јаве, врло јаке — — ф. 3.90
5 „ кубе, изврсне — — ф. 4.40
5 „ цејлон, брилантне — ф. 5.—
5 „ арап. моке, ватрене — ф. 5.80

МАНУФАКТУРНА И ГАЛАНТЕРИЈСКА ТРГОВИНА
ЈОВАНА ВИГЕНФЕЛДА
у Митровици
потребује два добра спомоћника, који могу одмах ступити, и то једног за мануфактурну а другог за галантеријску струку. 3—3

РАСПРОДАЈА ШИВАЋИХ МАШИНА
СВИЈУ ВРСТА, ИЗВОРНЕ HOWE, SINGER, WHEELER & WILSON
од фор. 40.— до фор. 50.—
У РАТАМА, САМО КОД
АДОЛФА ФРАНКЛА
НОВИ САД, ГЛАВНА УЛИЦА 42.
КОД ЕНГЛЕЗА. 3—16

Велика партија остатака од чоје
(3—4 мет.) у свима бојама за подпуно одело за господу шаље у наточ: 1 остатак по ф. 5.— 23—52
L. Storch in Brünn (Mähren.)
Остатци који пису по вољи примају се радо натраг.

ФРАЊЕ ХРИСТОФА
ВЛЕШТАВИ
ЛАК ЗА ПОД,
без мириса је и брзо се суши.
Franz Christoph Berlin N.W. F. C. FABRIKMARKE
Са својих практичних особина и једноструксти у употреби згодан је за самосвојно лаковање патоса. — Има га у разним бојама (које су као год и масне) а и без боје, који патосу само блеска даје.
Угледи и упутство за употребу налазе се код стоваришта.
Фраља Христоф, Берлин и Праг.
Проналазач и творничар правог блештавог лака за под.
Стовариште у Н. Саду код Љ. Стефановића. 4—6

ПРЕСТАЈЕ ЗУБОБОЉА!
кад се употреби
зубни еликсир
Dom Maguelonne-а, приора RR. PP. бенедиктске опатије у Soulac-у (Gironde). Награђен с две медаље, с највишом наградом Bruxelles 1880. Изнашао га 1878 приор Pierre Boussard. У флаконима по: 1, 2 и 4 фор. у прашку 75 нов. и 1 фор. Паста 1 фор.
Основано је 1807.
Мириси. Велики асортисман најпознатијих енглеских и француских мириса.
Poudre fleur de riz de Lahore најбољи пудер са најфинијим мирисом. Главна агентура: Seguin 2. Huguerie-Gasse, Bordeax, а тако исто и у свима већим парфимеријама.
Депо у Н. Саду код гг. браће М. Поповића 34. главна улица, „код црвене руже“. 18—52

ПРОТИВ БОЛОВА У СТОМАКУ
РОХИЧКИ — КИСЕЉАК
НАЈБОЉЕ ОСВЕЖАВАЈУЋЕ ПИЋЕ
ШТАЈЕРСКИ ЗЕМАЉСКИ ТЕМПЕЛ-ИЗВОР.

ГЛАВНО СТОВАРИШТЕ
код
ЈОСИФА ХОФМАНА
Budapest 26-28
Akademiegasse.

ЧУЈТЕ И ДИВИТЕ СЕ!
Roborantium (есенција за косу и браду) средство, које је основане на научној основи и многом успеху, против ћелавости, опадања косе, перути и осећивања косе. Једино, фактичним успехом овенчано средство, које чини да брада расте или да гушћа бива. Због свог освежавајућег и оживљавајућег својства „roborantium“ је поуздано средство против слабог памћења и главобоље. Цена оригиналном флакону ф. 1·50, пробни флакон фор. 1·—
Kosmetikum (зејтин за јачање косе) фини и недостижан, мекша косу и чини је таласасту. Оригин. флакон фор. 1·50, пробни флакон фор. 1·—
Eau de Hébé, источњачко средство за лепоту, проузрокује природну нежност, бељину и свежину појединих делова тела, уништује пеге и флеке. Цена 85 новч.
Bouquet du Serail de Grolich парфим за џепне мараме за елегантни свет. Бисер свију парфима. Због елегантне израде згодно и за божићни и празнични дар. Цена фор. 1·50.
Карпатска вода за уста радикални лек против сваке зубобоље, одстрањује рђав задах из уста и неопходно је нужна за одржање и негу лепих зуби. Цена 60 новч.
Уз сваку флашу добијају се упутства за употребу, захвале и сведоџбе.
Главни депо: J. Grolich in Brünn.
Посебни депоти: Н. Сад: Г. Плавшић апот. Будапешта: Neruda Nándor Hatvanergasse 10. В. Бечкерек: Л. Менцер апот. В. Никинда: Е. Бретнер, апот. Темишград: Ст. Тарјаје, апот. Вршац: Себ. Страх, апот. Винковце: Л. пл. Алеман, апот. Сомбор: Емил Гале апот. 13—

Одговорни уредник Тоша Бекић.

Српска штампарија дра Светозара Милетића.